

De Heraut

van de

Gerreformeerde Kerken in Nederland

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Zondag 28 Februari 1904. N°. 1365.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 99, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan op zaterdag 's middags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: *franco* aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de tien geboden.

VIII.

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God, met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand.

Dit is het eerste en het groot gebod.

Mattheus 22 : 37, 38.

Uit de godsvrucht als de gesteldheid der ziel, in het eerste gebod geëischt, komt op de godsdienst des harten als de nog inwendige dienst, door God in dit gebod ons geboden.

Beide verhouden zich als zijn en werking; als bestaan en gedrag, en liggen nog op het gebied van het verborgen leven met God.

Hoe het toch met de gesteldheid uwer ziel, met uw stand voor God is gelegen, en hoe gij uw God in uw hart dient, is iets tusschen Hem en u.

Daarom spreken wij dan ook van den godsdienst des harten, als van den inwendigen godsdienst.

Ien derde weet daar niet van.

Wel kunt gij uw naaste daaromtrent iets mededeelen, of kan hij uit uw woord en wandel zich daaromtrent een oordeel vormen; doch uw godsvrucht en godsdienst des harten zelf zijn voor hem niet waar te nemen.

Hij moet afgaan op uw getuigenis; kan over wat hij niet oordeelt met een oordeel der liefde; doch de mogelijkheid is nooit uitgesloten, dat uw getuigenis onwaar is of, dat hij zich in zijn oordeel vergist.

En zoo ook hebt gij omtrent het verborgen leven der ziel van een ander nooit volkomen zekerheid.

Maar al kan een ander mensch van *uwe* godsvrucht en *uwe* godsdienst des harten niets zien en niets weten, gij zelf weet best of gij al dan niet godvruchtig zijt en of gij in uw hart al dan niet God dient.

En als gij die vraag voor uw eigen bewustzijn bevestigend beantwoordt, dan weet gij ook, dat alleen uw God u en godvruchtig en om Hem te dienen gewillig gemaakt heeft; dat gij het geloof waaruit de liefde tot Hem in uw ziel opbloeit, het geloof door de liefde werkende, (Gal. 5 : 6) als Gods gave hebt ontvangen. Gij weet dan, hoe uw godsvrucht en uw godsdienst vruchtgevolg zijn van dat nieuwe leven, dat gij alleen aan de gemeenschap met uw Heiland dankt; dat ge den hartelijken lust om zoo te zijn en zoo te leven, als God in zijn Wet eischt, alleen dankt aan uw *zijn* Christus. Maar gij weet ook dat gij om uw zonde, die nog altijd in u woont, voor de heilige Wet van uw God in uw zelf niet kunt bestaan. Dat ge reeds aan het eerste der geboden als norm of richtsnoer voor wat uw godsvrucht en uw godsdienst behooren te zijn, niet voldoet; dat zij door zonde bevlekt en daarom onzuiver zijn.

Dit nu zal nog duidelijker worden indien gij bedenkt, hoe uw godsvrucht zoo moeten wezen om voor God deugd te zijn.

Wij hebben gevonden hoe de godsvrucht, als de gesteldheid onzer ziel, een werk van Gods wederbarende Genade is, en zich in en voor ons openbaart als die eerbiedige en heilige liefde tot God, welke opbloeit uit het zaligmakend geloof.

Deze heilige liefde is echter nog niet de Christelijke deugd zelf maar haar beginsel. Wij wij hier bij onze systematische uiteenzetting der tien geboden, het eerst voor het woord *deugd* komen te staan, en wij het later telkens moeten gebruiken, zal het noodig wezen het nader te omschrijven.

Daaruit zal dan tevens blijken, dat de godsvrucht als deugd hier op aarde in den Christen onvolkomen is.

Deugd is een van die woorden, waarvoor vaak de beste en teederste van Gods kinderen onder ons een zekere schuwheid hebben. Bedenkt men daarbij, dat eerst voorstanders der Groninger theologie en later die der moderne richting, zelf los van het Geloof aan den eenigen Middelaar Jezus Christus, het in hun prediking altijd druk over deugd en plicht hadden, dan laat zich deze schuwheid wel begrijpen.

Toch wisten de kenners onzer Gereformeerde theologie, zij, die onze oude schrijvers hadden gelezen, dat het gebruik dezer woorden volstrekt niet ongereformeerd is. Het is volkomen waar, dat van deugd in de Schrift weinig gesproken wordt. In het Oude Testament komt het in onze staten-vertaling heel niet, in het Nieuwe slechts op vier plaatsen voor. Paulus spreekt er alleen van in den brief aan Filippi: Zoo er eenige deugd is, en zoo er eenige lof is

bedenkt dat, (6. 4 : 8). Petrus bedoelt niet menschen, maar Gods deugd wanneer hij schrijft: Opdat gij zoudt verkoninkd worden de deugden Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht (h. 2 : 6) en alleen in den tweeden Petrusbrief wordt tweemaal gesproken van menscheelijke deugd. Eerst in h. 1 : 3, waar gesproken wordt van: de kennis Desgenen, die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd; en dan in vs. 5, waar het vermaan staat: voegt bij het geloof deugd en bij de deugd kennis.

Dan, hoe spaarzaamelijk het woord in de Schrift voorkomt, onze eigen theologen spraken telkens van deugden en plichten. In de theologie toch en ook in de taal der religie zich uitsluitend te bedienen van schriftuurlijke uitdrukkingen, was wel een eisch dien Cocceus en zijn volgelingen stelden, maar de *vaders* zoals Calvijn en de betere *leeraars* zoals Voetius en Comrie, dachten daar zelfs niet aan. Wanneer een woord, ontleend aan de heidensche denkwijze, aan die van Grieken of Romeinen, klaar en duidelijk een gedachte uitdrukte, die zij uit de Schrift hadden gegrepen, maakten zij niets geens bezwaar het te gebruiken. En zij konden zich voor het gebruik van dergelijke „schoolse termen” zelfs beroepen op niemand minder dan Paulus. Het woord „geweten” of „conscientie” om iets te noemen, dat in het Oude Testament nergens voorkomt, maar in de brieven van dezen apostel veelvuldig wordt gebruikt, komt uit de Griekse wijsbegeerte, met name uit die der Stoïcijnen. En „schoolse termen,” men denke b.v. aan het „vermogen” en de „werking” des geloofs, — twee uitdrukkingen, waarvan den heiden Aristoteles het vaderschap toekomt — gebruiken onze beste Gereformeerde schrijvers, ook waar zij zich tot het volk richten.

De nadere toelichting werd dan zelfs dikwijls overbodig geacht. En zoo nu ook staat het niet het woord „deugd” dat oorspronkelijk uit de heidensche denkwijze is. Het heeft echter aanvankelijk volstrekt niet die verheven betekenis, welke wij er gewoonlijk aan hechten. Men sprak toch en spreekt nog van de deugd van een paard, van de deugd van het oog. Men bedoelt dan, dat een paard niet alleen lasten trekken of zijn ruiter dragen kan, maar ook, wanneer het ingespannen of gezadeld is, metterdaad en voortdurend goed trekt of draagt.

Als zoo'n paard telkens stilstaat op den weg, in het tuig niet mak of hard in den bek of schrikachtig is, dan *deugt* het niet. En zoo ook is niet een oog dat *kan* zien, reeds een dat *deugt*, want ook onder de niet-blijvende zijn velen wier oogen toch niet deugen, maar alleen een dat voortdurend en blijvend goed ziet, is 'n oog dat *deugt*. Uit deze twee eenvoudige voorbeelden blijkt reeds zooveel, dat deugd en deugen ziet op de hoedanigheid die een wezen heeft, om wat het kan doen, met zekere vaardigheid, dus telkens, er niet nu en dan, maar voortdurend als het moet, te doen. Zulk een hoedanigheid nu, die een ding dus heeft; deze *vaste* wijze waarop zijn kunnen zich tot zijn doen verhoudt, noemt men dan zijn *hebbelijkheid* of zijn *deugd*.

Maar, nu sprak en spreekt men ook van de deugd der menscheelijke ziel. En ook dan bedoelt men weer allereerst wat wij zoo even als 'n *hebbelijkheid* aanduiden, en dus de hoedanigheid der ziel om wat zij goed *kan* doen, m. a. w. goed kennen en streven, niet nu en dan eens, maar voortdurend te doen. De *vaste* wijze dus waarop haar kunnen zich tot haar doen; haar „vermogen” zich tot haar „werkdingen” verhouden.

Een mensch, die wanneer hij denkt nooit anders dan juist denkt, en wanneer hij wil nooit anders dan goed wil en daarbij altijd zuiver voelt, diens *deugd*.

En verder, voor zoover nu ons willen niet alleen ons kennen en streven maar ook ons handelen moet beheerschen, komt het nu daarbij vooral op aan dat ons *willen* goed zij, en *deugt* alleen hij die vast en voortdurend goed wil. Deze deugd van het willen is wat men noemt 'n menschen *zedelijke* deugd en aan haar denkt men gewoonlijk wanneer men van deugd spreekt.

Bij deze deugd der menscheelijke ziel nu staat het weer evenzoo als met de deugd van een paard of van een oog. Zij moet door *oefening* verkrijgen. Al heeft toch 'n paard het vermogen om te trekken en te dragen, en 'n oog het vermogen om te zien, daarom heeft het nog niet de vaardigheid, de gemakelijkheid, om dat met zekere vastheid en gedurigheid te doen. Zie dat maar bij 'n jong paard; wat

een moeite kost het om het te winnen. En zoo ook moet het oog tot zien geëfend. Het geëfend oog van den meester in het vak toch, ziet veel scherper dan dat van den leerling; en dat geldt niet alleen bij het handwerk, maar ook op het gebied van de kunst.

Maar nu is er ook weer verschil. Een paard of een oog worden geëfend tot deugd, de mensch moet zich zelf tot deugd oefenen.

Kinderen hebben dan ook nog geen deugden.

Zij moeten opgevoed tot de deugd.

Men moet toch onderscheid maken tusschen wat men wel eens „natuurlijke deugden” heeft genoemd, en de zedelijke deugden, die in strengen zin alleen deugden mogen heeten. Daar zijn toch zooveel groote menschen als kinderen, die, zooals men dat noemt, en zonder daarmee iets af te doen aan de algeheele verdorvenheid van de menscheelijke natuur, „hun natuur mee hebben.” Het ene kind kan wat missen, het andere houdt liefst alles voor zich. De een mensch is goedaardig, de andere is hard en scherp. Deze natuurlijke mededeelzaamheid en goedaardigheid zijn echter geen deugden in eigenlijken zin; zij zijn geheel onafhankelijk van den wil; men vindt ze zelfs bij de dieren, b.v. bij honden en schapen.

Uit het bovenstaande zal dus, wat de zedelijke deugd betreft, en over haar hebben wij het nu verder, zooveel duidelijk zijn geworden, dat aanleg, vermogen of kracht tot het goede willen, op zich zelf nog geen deugd is.

Zij is slechts een harer bestanddeelen of elementen.

Maar er moet nog meer bij komen.

Allereerst moet men het goede als zoodanig kennen, om het te *willen*. Er is toch niet alleen een kennen van het ware, maar ook van het goede. Maar in de tweede plaats is er ook noodig een zekere oefening om het goede, dat men als zoodanig kent en wil, ook vast en voortdurend te willen. Eerst waar dit alles samenvalt ontstaat de deugd of de hebbelijkheid.

Pas dit nu toe op uw godsvrucht en gij verstaat reeds wat er aan ontbreekt om voor God *deugd* te zijn.

Maar wij moeten de zaak nog dieper bezien.

Hier doet zich toch de vraag op, *wat* het goede is.

En het antwoord op deze vraag raakt de tegenstelling tusschen de Christelijke en niet-Christelijke zedelijkheid. Tusschen de Christelijke en de heidensche deugd. Wat hierop in de niet-Christelijke wereld wordt geantwoord, zullen wij ditmaal laten rusten, om ons alleen te bepalen tot wat de Christen antwoordt.

Voor ons Christenen dan is het goede, wat God van ons wil.

Nu vindt ge het goede als de wil der godheid, ook wel in die niet-Christelijke religies van hooger ontwikkeling, welke wij vroeger als de zedelijke of de ethische leerden kennen, maar toch is er verschil. Het goede wat de eenige en waarachtige God van ons wil en in Zijn Woord heeft geopenbaard, is de *heilige liefde* en in geen enkele valsche religie wordt deze als de Wil van de godheid geboden.

En ook is, voor ons Christenen, noch het *aangename* of dat wat op aarde hooger of lager lust bevredigt; en ook niet het *nuttige* of dat wat voor ons zelf of voor de gemeenschap voordelig is, maar het *zedelijke* goede het goede, en dat zedelijke goede is de door God geboden *heilige liefde*.

Deze heilige liefde nu moet zich echter in den mensch op *menscheelijke* wijze openbaren, en daarom gaf God ook Zijn Wet, de Wet der tien geboden, als een richtsnoer. Ook van die engelen toch wil God liefde, maar wij de engelen in gansch andere verhoudingen leven dan de menschen; Gods ordonnantien voor de engelenwereld andere zijn dan die voor de menschenwereld, — gelden de tien geboden niet voor hen.

De tien geboden toch zijn de van God gestelde normen, waarnaar gij als mensch in uw verhouding tot God en zijn wereld, uw willen en daartuit opkomend handelen moet richten, *uit* heilige liefde tot Hem.

In dezen zin zegt dan ook Paulus: Zoo is dan de liefde de vervulling der Wet. (Rom. 13 : 10).

En niet anders leert de Heere Jezus zelf in Mattheus 22, waar wij tevens omtrent het wezen der heilige liefde worden onderzocht.

De joodsche wetgeleerden maakten in de Israëlitische wetgeving onderscheid tusschen *grote* en *kleine* geboden en verschillen onderling in de bepaling, welke tot deze of gene soort behoorden. Om nu Jezus te

„verzoeken,” d. w. z. in de verwachting, dat hij als groot gebod zou noemen, wat door sommige wetgeleerden slechts voor een klein werd geacht, en hem dan te kunnen bestrijden, komt een der wetgeleerden tot hem en vraagt: Welk gebod is groot in de Wet?

En Jezus antwoordt daarop door te verwijzen naar Deuteronomium 6 : 5 :

Gij zult liefhebben den Heere uwen God, met geheel uw hart en met geheel uw ziel, en met geheel uw verstand.

Dit is het eerste en het groot gebod, — voegt hij er aan toe. (Mt. 22 : 37, 38).

Hiermede wordt uitgesproken, dat de liefde het beginsel is waaruit de vervulling der Wet moet opkomen.

Deze liefde moet zich richten op den Heere, op Jehova, den God der Openbaring, als op den eenigen en waarachtigen en wel als *uwe* God. Eenzelfde gedachte dus als in het: Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. En deze liefde moet heel den mensch naar zijn innerlijk bestaan, naar wat wij als zijn gemoed, zijn streven en zijn kennen onderscheiden, vervullen. Immers de actie, de werking, die uit deze *liefde* als *hebbelijkheid* opkomt, moet zijn een liefhebben niet geheel uw hart, en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Om *hef* te hebben toch moet er eerst *liefde* zijn. De hoedanigheid van onze zielswerkingen eischt een overeenkomstige hoedanigheid van onze zielsgesteldheid.

Deze heilige liefde nu is echter een gansch eigenaardige en van alle andere liefde onderscheiden.

Liefde is allereerst een gevoel.

Een lustgevoel dat naar vereeniging doet streven met iets anders dan het eigen zelf, doordat dit „andere” het lustgevoel wekt. Zoo is er een natuurlijke liefde van het dier tot zijn jongen; van ouders tot hun kinderen, dat vooral bij de, ook zelfs meest egoïstische, moeder voor haar kind vaak zo sterk uitkomt. In Romeinen 1 : 31 noemt Paulus dat in engelen zin „natuurlijke liefde.”

Ieder wezen tracht in zijn bestaan te volharden, maar de liefde, de zinnelijke liefde tracht ook naar het bestaan van het „andere” en zal dit bestaan zelfs met de grootste offerij beschermen, verdedigen. Deze bloot zinnelijke liefde nu, de liefde van het lagere gevoel, kan echter onheil stichten. Uit bloot zinnelijke liefde drukken soms apen hun jongen dood, en bloot zinnelijke liefde van ouders tot hun kinderen, loopt vaak uit op een bederven van de laatste; een zedelijk vermoeden daarom ook „apenliefde” genoemd.

En ook de bloot zinnelijke liefde tusschen de geslachten kan tot een bron van ellende voor de individuen en hun naaste omgeving worden.

Deze natuurlijke liefde als lust-gevoel toch gaat buiten het willen om. Zij doet wel streven en begeeren, maar dit begeeren richt zich alleen op het *aangename* van de bevrediging.

En dit laatste nu geldt niet alleen van de „natuurlijke liefde” als zinnelijk gevoel, maar ook van de hogere natuurlijke liefde als gemeenschapsgevoel en kunstgevoel, ja zelfs als rechtgevoel en religieus gevoel. Want wel is deze natuurlijke liefde op zich zelf een vrucht van Gods gemeene Gratie; een stuiter van de zonde, waardoor „de hel op aarde” nog uitblijft, maar ook deze Genade kan misbruikt. Natuurlijke vaderlandsliefde kan blind maken voor de waardeering van den nabuur; kunstgevoel kan het goede ten offer brengen aan het schoone; uit natuurlijk rechtgevoel gaat het volk doen wat des rechtvaardigers is; en zelfs het natuurlijk religieus gevoel kan tot fanatisme of dwepzucht voeren. Men denke bij dit laatste b.v. aan de uitbreiding van den Islam door het moord.

Daarom moet de natuurlijke liefde, zij zij niet eer schaden dan baten, onder de heerschappij gebracht van den wil, d. w. z. van het met verstandelijk of redelijk inzicht omtrent goed en slecht, verbonden begeeren.

Dit wordt zij eerst tot een zedelijke, een verstandige liefde.

Maar ook daarmee is zij nog allerminst *heilige* liefde.

Heel de natuur van den mensch toch, d. i. al wat in een menschenziel werkt en dus ook zijn willen, is verdorven, omdat het tegen God ingaat.

Eerst in de wedergeboorte krijgt dat alles andere hoedanigheden, want dan wordt geboren dat *geestelijke* leven, dat, zoo als onze bijbelijenis zegt, alleen den uitverkorenen Gods gemeen is. „Dan dringt God ook in tot de binneste deelen des menschen met de krachtige werking des wederbarenden geestes; Hij opent het hart, dat gesloten is; Hij vernieuwt wat hard is; Hij besnijdt dat onbesneden is. In den wil stort Hij nieuwe

hoedanigheden en maakt dat diezelfde wil, die dood was, levendig wordt; die boos was, goed wordt; die niet wilde, nu metterdaad wil; die wederspanning was, gehoorzaam wordt.” (Canones van Dordt III en IV § 11).

Een wedergeboren mensch heeft alzoo een tweeledig leven.

Een oud en een nieuw.

Een uit zijn eerste geboorte, dat allen menschen gemeen is en een uit zijn tweede geboorte.

En dat staat niet los naast elkaar, maar het laatste moet het eerste almeer door-dringen.

Het eigenaardige nu van dit nieuwe leven is die liefde, welke, omdat zij door den Heiligen Geest, uitgestort is in onze harten, de *heilige liefde* heet.

Ook deze liefde is allereerst een zaak van het hart, van het gemoed; gevoel en aandoening. Zij is het lust-gevoel, dat het „eigen zelf” doet streven naar vereeniging met een „ander.” Maar dat „ander” is niet iets van het geschapene maar de Schepper Zelf, maar God.

Zij doet Asaf zingen: Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. (Ps. 3 : 25).

Zingen tot *zijn* God.

Zij is de trekking van het kind naar den Vader, van het naar Gods beeld geschapen en nu herschapen schepsel naar zijn Schepper.

En omdat het hart zelf vernieuwd is, kan het dus aangedaan worden, en wordt metterdaad dus aangedaan, wanneer de ziel door het *geloof* haar God gewaarwordt.

En ook, omdat de wil zelf vernieuwd is, wil een wedergeboren mensch de heilige liefde voor Zijn God, naar het richtsnoer Zijner geboden, openbaren.

De gesteldheid der ziel nu, die wij leerden kennen als godsvrucht, als Christelijke vroomheid, is de eerbiedige liefde tot God.

Dan, deze liefde moet niet maar „bij tijden en oogenblikken,” maar een vast en voortdurend gewilde, m. a. w. een *hebbelijkheid* onzer ziel zijn. Eerst dan toch is zij, naar wat wij boven zagen omtrent den vorm der deugd, *waardig deugd*. En dus moet ons zielsbestaan voor God wezen, zal het beantwoorden aan Zijn heiligen Wil.

Maar zoo zal duidelijk worden, dat ook een toegebrachte uitverkorene, al is hij godvruchtig, de godsvrucht als volkomen *deugd* nog mist.

Toch mag dit niet doen vertragen.

Al moet onze ziel ook alleen rusten in het *volbrachte* van Golgotha; in de toegerekende gerechtigheid van onzen Borg, en op dezen alleen haar verwachtingen voor de eeuwigheid bouwen; toch hebben wij te streven naar deugd.

Omdat God het wil.

In dezen zin schrijft dan ook Paulus in zijn tweeden brief aan Timotheus: oefen u zelve tot godzaligheid. (h. 4 : 7).

Van deze oefening tot godzaligheid of godsvrucht hopen wij, in een ander verband, in deze artikelenreeks te handelen.

„De kinderhens, die het licht niet gezien hebben.”

Of, als een verborgene misdracht, zoude ik niet zijn; als de kinderhens, die het licht niet gezien hebben.

Job 3 : 16.

De verering der voorouders moge bij de Chinezen te ver gaan, maar met geen minder recht valt in ons land te klagen, dat de herinnering aan hen die tot ons geslacht behoorden, zonder dat we ze gekend hebben, te veel uitsiet.

Onder hooge, aanzienlijke families is dat anders. Daar houdt men geslachtsreekeningen aan, bewaart veel wat verhaald werd in de familie-traditie, en bezit niet zelden een verzameling portretten, kwartieren en schriften, die de herinnering aan het voorgelacht levendigheden. Reeds bij de gewone burgers daarentegen kent men hoopzelden zijn het overgrootmoeder bij haar geslachtsnaam, en onder den arbeidenden stand komt men veelal over grootmoeder niet heen. En diezelfde losheid van zijn geslacht wordt dan zelfs overgebracht op familieleden die men zelf nog gekend heeft, maar die sinds ontalpen. Grafbezoek is onder ons in onbruik, en het is indertijd opmerkelijk, hoe soms in anders gezellige families reeds in het tweede jaar na het overlijden schier geen woord meer gesproken wordt over een kind, dat eens de vreugd van het gezin was, of zelfs over een moeder, die vervangen werd.

De Schrift wijst ons dat spoor der vergeetelheid stellig niet. Bladzijde na bladzijde staat vol geslachtsrekening. De rouw werd bij verlies onder Israël zeer zwaar bedreven. En op den band, die ons aan ons geslacht verbindt, wordt gedurig nadruk gelegd.

Het is zoo, onder de heidenen heeft men

overdruiven; in zulke landen is het kerkhof nog soms toonbeeld van smakeloosheid; en onze nuchterheid en soberheid op dat stuk vindt ten deele haar verklaring in begrijpelijke reactie, die in deze overdrijving kwaad tag.

Toch mag ook het andere uiterste niet verdedigd. Zonder zielelijke sentimentaliteit of hooghartige hantietrots te rechtvaardigen, is het levendig houden van de banden die de leden van ons geslacht aan ons verbinden, toch een natuurlijk uitvloeisel van de betekenis die zulke banden voor onze eigen persoon hebben. Het is eenzelfde type van personen dat zich in een geslacht voortzet, het is een eigenaardige bestaansvorm, die zich in een geslacht voortplant. Er is één bloed, dat uit onze voorouders in ons overging. Er is hier geen uitwendige band, maar een zeer innig saamhooren, zóó zelfs, dat veel karaktertrekken overerven, en niet zelden, helaas, ook zondige karaktertrekken mee overgaan.

We zijn niet nieuw geschapen, gelijk Adam, maar geschapen in een bestaand geslacht. Men spreekt van een stamboom, en al mag nu niet gezegd, dat we aan dien stamboom eenvoudig op onze beurt zijn uitgelekt, van ons lichamelijke bestaan is dat toch wel het geval. Ons persoonlijk bestaan is nieuw geschapen, maar de stroom van het bloed ging van geslacht op geslacht door.

Dit nu is ook toepasselijk op die vroeg verwekte leden van ons geslacht, die, nauwelijks ontloken, weer in de duisternis, waaruit ze opkwamen, teruggingen.

En dat zijn er niet weinigen. Onze statistiek spreekt voor ons kleine land van 7000 geboren kinderen die in één jaar levenloos werden aangetroffen, en van 22.000 andere kinderen, die wegtierven eer ze hun eerste levensjaar hadden volheid. Een getal van bijna 30.000, waarbij dan nog te voegen zijn zoovele misdachten, die, al naderden ze hun twaalfde maand, toch nooit als voldragen vrucht ter wereld gekomen zijn. Dit is voor één jaar. Gerekend over de eeuw die pas achter ons ligt, klimt alzo dit cijfer tot meerdere miljoenen, en spreekt ons van een gansche schare van door God geschapen menselijke wezens, die de wereld nooit zekend hebben, en die in het leven der wereld nauwelijks hebben meegedeld.

Nu is ook hier geen sentimentaliteit gerechtvaardigd. In veler familiegroep zijn de meelvallende en meellevende leden der familie reeds zóó tairijk, dat men nauwelijks gehechtheid genoeg bezit, om ze allen in den kring zijner familieliefde op te nemen. Waarom zou men dan in zielelijke sentimentaliteit die liefde ook nog uitrekken tot wat men niet gekend heeft en waarvan men geen indruk ontving.

Maar al is men ook hier tegen overdrijving op zijn hoede, het gaat toch evenmin aan, dat men deze geborenen of verwekten uit zijn geslacht eenvoudig als niet bestaande buiten rekening laat. Zijn ze eenmaal als menselijke wezens door God geschapen, en hetzij nu voor, hetzij onder of zeer spoedig na de geboorte door God in zijn eenigheid opgenomen, dan bestaan ze toch, en heeft het zich zijn goede zijde, al is het slechts een enkel maal, de aandacht ook op deze geheimzinnige wezens te vestigen.

Het moederhart heeft die aanmaning niet nodig, althans niet zoo er de echte, warme moederloosheid in klopt.

De wereld zag die ongeborene wezentjes niet. Zelfs de broers en zusters in het eigen gezin merkten er niets van. En ook vader bekende er zich niet veel om. Maar voor de moeder vormde het rijpend bestaan van zulk een wicht een stuk uit haar levenshistorie.

Zij had dit kindeke ontvangen. Zij had het gedragen onder het hart. Zij had er de eerste beweging des levens van gevoeld. Zij had dit kindeke, nog ongeboren, maar gevoed met haar eigen bloed, lief nog eer ze het gezien had. En toen het bleek dat dit kindeken niet vol dragen kon worden, of ook wegtierv in de geboorte, is dat voor haar een oorzaak van teleurstelling geweest. Dracht en smart om niet geleiden. En ze heeft er om geweend.

En was het kindeke wel geboren, maar stierf het daarna binnen enkele weken of maanden weg, dan heeft ze dat kindeke aan haar borst getoeteld; er in genoten; in zijn jonge leven mee geleefd; er mee getoeteld toen het krank werd; er zichzelf voor opgeofferd om het te redden; er voor gebeden; en toen het toch wegtierv, het nagestaard met den weemoed van het moederhart.

Zelfs na jaren, als niemand anders meer om zulk een wicht denkt, en ieder het vergeten is, kunt ge in een vertrouwelijk oogenblik zulk een moeder over haar vroeg verwekte vrucht, zelfs over een onvolhard kindeke, nog met aandoenlijke teederheid spreken hooren.

Uit het echte moederhart stierf die teedere heugenis nimmer weg. En al droeg zulk een wicht zelfs nog geen naam, zij had het in haar hart reeds een naam gegeven. Zij kan het niet vergeten.

Het moederhart is trouw.

En die trouw van het moederhart bepaalt zich niet tot de heugenis van het verleden, maar strekt zich ook in stille hoop naar de toekomst uit.

Al stierven zulke wichtjes nog eer ze ontloken, of na pas geboren te zijn, ze bestonden dan toch, en daarom bestaan ze nog. Ze zijn niet vernietigd. Ze waren voor een onsterfelijk bestaan geschapen zoo goed als wij.

Voor ons moge het een alles beslissend onderscheid maken, of wij van een kindeke hoorden dat een week na de geboorte stierf, of van een man die wegtierv in de volle kracht zijn levens en wiens doen en laten we gekend hebben, — bij de eeuwigheid gerekend, betekent zulk een verschil in jaren niets. Voor God blijft elk geschapen mensch zijn schepel, onverminderd of het hier het levenslicht nauwelijks aanschouwde, of wel zoo lange jaren in het licht gestaan heeft, dat het gezicht der oogen ten slotte mat werd en verdoofde. Voor het lichaam ja, maar voor de ziel, die onsterfelijk is, niet.

En nu hebben zulke vroeg verwekte zielen dit eigenaardige, dat ze wel met ons in zonde ontvangen zijn, maar niet de besmetting van deze wereld hebben gekend, en aan werkelijke zonde geen deel hebben gehad. Niet, dat ze daarom zonder de verzoening die in Christus Jezus is, zalig zouden kunnen worden; maar een meeleven in het zondige van ons leven hebben ze dan toch nooit gekend.

En al doet dit nu in niets de vrijmacht onzes Gods tekort, om ook over hun wel en wee voor eeuwig te beslissen, het vermoeden sprak, wie hierover nadacht, toch altoos toe, dat er onder deze wichtjes niet weinigen zullen zijn geweest, die door God bestemd zijn om in zijn eeuwige zaligheid in te gaan.

Laat het zich dan niet verstaan, dat vooral in het moederhart die hoop ook voor haar vroeg

weggestorven lieveling bijzonder levendig blijft, en dat zij, denkende aan de vergadering der volmaakte rechtvaardigen daarboven, leeft in de blijde voorstelling dat ook haar lieveling daar zal gevonden worden. Ja, dat zij, indien er een wederzien van zijn geslacht is, eens haar vroeg verloren kindeke in heerlijkheid weer zal vinden.

Niet bij allen is het zoo. Er zijn ook moeders zonder het echte teedere moederhart; maar gedachten, overpeinzingen, verwachtingen als we hier teekenden, ze zijn toch gegrepen uit de werkelijkheid, en menig vader zou zich zelf eeren, indien ook hij ten deze iets van het moederhart overnam.

Ja, we gaan verder. Ook de kerk van Christus toont te dieper te leven, hoe meer ze ook met verborgen gebleven leden van het lichaam van Christus rektent.

Onder de kinderkens, die opgroeien, en straks volwassen zijn, vindt ge er zoovele die teleurstellen en den twijfel doen opkomen, of ze wel leven uit het geloof. Genade is geen erfgoed, en telkens blijkt voor Christus kerk van verlies. Maar juist daartegen ligt er dan een troost in, dat er nog een verborgen schare is, die wij niet gekend hebben, en van welke we niets met zekerheid zeggen kunnen, maar die toch de hoop wekt en de verwachting doet koesteren, dat ze in Christus geborgen zijn.

De wereld heeft voor deze verborgen veldbloemen geen oog en geen tijd. Voor haar bestaan ze niet. Maar voor wie er juist aan heeft, om telkens weer achter het gordijn der eeuwigheid te gluren, ligt er toch iets aantrekkelijks in, ook te denken aan die miljoenen en nogmaals miljoenen, die in den loop der eeuwen in alle Christenland door God tot aanzijn waren geroepen, en achter dat gordijn zijn schijn gegaan.

Amsterdam, 26 Febr. 1904.

Een zonderling geval.

Van een zonderling geval in de Hervormde Kerk verhaalt Ds. Winckel in *Holland's Kerkblad* het volgende:

Het scheen alsof er binnen de muren van het Hervormd kerkgenootschap zoodanige verandering der grenzen had plaats gehad, dat rechtzinnigen en moderneren in een en hetzelfde verband het best met elkander konden vinden. Daarom was ons het volgende eene goede tijding.

Er kwam namelijk dezer dagen een bericht uit Terschelling meldende, dat een der predikanten van de gemeente Hoorn zijne bediening heeft neergelegd en daarop met zijne geestverwanten is gaan vergaderen in het schoollokaal dat in aanbouw is, schoon het nog niet in gebruik werd genomen.

In Juli van het voorgaande jaar kwam ook bij de kerkeraden der gereformeerde kerken een verzoek, om het bouwen van een Christelijke school op West-Terschelling te steunen door het zenden van eene gave. De Schoolraad beval deze zaak aan. Eene commissie uit Terschelling drong op het geven van bijdragen aan, omdat het ongelooft op dat eiland zoovele verwoestingen had aangericht. Nog voordat de school kon in gebruik genomen worden, dient het tot vergaderplaats voor de geestverwanten van den predikant. De kerkeraden en de kerkvoogdij der gemeente waren modern; er schijnen conflicten ontstaan te zijn, die eindigen met het neerleggen van het ambt van den leeraar en het afzonderlijk vergaderen van allen die het met hem eens zijn.

Men zou kunnen vragen: hoe komt men er in eene gemeente toe om een orthodox predikant te beroepen, terwijl toch de kerkeraden en de kerkvoogden, die gewoonlijk tot de aanzienlijksten eener gemeente behooren, modern zijn?

De zaak is eenvoudig. In menige gemeente komt onder de moderne prediking niemand of schier niemand meer ter predik. Het is bijna overal hetzelfde verschijnsel, vooral ten plattelande. Wanneer het volk er achter komt — soms wordt het lang verborgen gehouden — dat de dominee niet aan wonderen geloofde en zelfs niet het geloof aan een persoonlijk levend God heeft gebroken, dan vinden de geestverwanten van den prediker het niet noodig om diens betoogen te gaan aanhooren, zij vinden in den regel in de socialistische vergaderingen wat zij zoeken. Zij die het met den prediker niet eens zijn, keeren zich met wezigen van hem af.

Maar er zijn armen te bedelen, en er staat een kerkgebouw, dat men, al was het maar alleen met het oog op de Roomschen, toch niet maar kan laten vervallen. En als er geen menschen in de kerk komen, komt er niet in het zakje; dan worden er ook geen plaatsen verhuurd, en als er dan geen rijke fondsen zijn, dan moet men om te blijven bedelen en om het kerkgebouw overheid te houden, wel een orthodox dominee beroepen.

Zoo is het in menige gemeente gegaan. De kerkeraden was er wel niet voor, maar moest wel. Ook merkt men wel op, dat de menschen die eene rechtzinnige prediking zochten, van lieverlede de samenkomsten der gereformeerden of anderen gingen bezoeken. Ook dit moest tegengewerkt; daarom werd het nu meer noodig een rechtzinnig leeraar te beroepen.

Wij noemen zulk eene bekeering der kerk een bekeering naar de wereld. Het beroepen van een rechtzinnig leeraar heeft dan niet plaats omdat men is gaan beseffen, dat men van God en zijn dienst is afgeweken, maar wijl men de treurige gevolgen die het ongelooft na zich sleept, wil vermijden.

Doch wanneer nu zulk een beroepen leeraar die den vollen raad Gods tot zaligheid verkondigt, een man is die doortastend optreedt, dan bemerken heeren kerkeradsliden, dat zij het Trojaansche paard, een geheele beest bedrijvers bevattend, hebben binnengehaald. Dan is veel strijd of getuiw en veel ellende het gevolg.

Zoo schijnt het ook op Terschelling toegegaan te zijn. De beroepen orthodoxe predikant bleek een voorstander van Christelijk onderwijs te zijn. In één woord, de kerkeraden en de kerkvoogdij wisten het hem zoo lastig te maken, dat hij zijn ambt neerlegde en in het nieuwe schoolgebouw ging vergaderen.

Wij betreuen het, dat deze leeraar begonnen is met zijn ambt naar te leggen. Dat had hij volgens ons eerst moeten doen wanneer elke poging om tot reformatie te komen was mislukt. En hij ten slotte zoo goed als alleen was komen te staan. Het blijkt echter, dat hij een kring van geestverwanten rond zich heeft weten te verzamelen. Hij had onder hen de bediening van Gods Woord moeten voortzetten. Doch ééne zaak verhoort ons. Deze dienaar des Woords toont duidelijk te weten, dat eene kerkelijke procedure onder de synodale hiërarchie hem geen stap verder kon brengen.

Van harte hopen wij, dat de leeraar van Terschelling zal inzien dat hij niet alleen mag blijven staan; dat het blijken zal, dat hij door

het opheffen van de banier der Gereformeerde belijdenis in het gedrang gekomen is, en dat hij daarom aansluiting bij de Gereformeerde kerken zal zoeken.

Wat Ds. Winckel hier schrijft is metterdaad niet te scherp.

Op menige plaats, waar de modernen het heft in handen hebben, beriep men desniettemin een orthodoxen dominee, niet om het recht der gemeente op zuivere Evangelie-bediening, maar om het belang van armen en kerkezakke.

Een orthodoxe dominee trekt alleen volle kerken. En alleen daar wordt de kunst van geven verstaan, waar de orthodoxe belijdenis bloeit.

Maar al ligt in die feiten een onwillkeurige hulde aan de orthodoxie, het spreekt wel vanzelf, dat dit spelletje in de praktijk spaak moet loopen. Een orthodoxe dominee en een moderne kerkeraad passen bij elkaar als vuur en water.

Het verwondert ons daarom niet, dat Terschelling's predikant, den strijd moede, te slotte zijn ambt neerleide, maar wel dat op zoo menige andere plaats Relial en Christus nog broederlijk kunnen samen gaan.

Christus zeide: gij kunt slechts één heer dienen.

Dat Terschelling's predikant voor Christus koos, eert hem, al mag met Ds. Winckel betwijfeld of het neerleggen van het ambt wel de juiste vorm was.

Geestelijke opvoeding.

Prof. Benjamin Warfield heeft in een welkomstwoord aan de pas aangekomen studenten van het Princeton seminarie gewezen op het hooge belang van een meer geestelijke ontwikkeling onzer aanstaande predikanten. Bij den student, die gebukt gaat onder de vrees voor zijn examen, heeft zoo licht de verstandelijke ontwikkeling de overhand. Juist daarom achtte hij het zoo noodig hen te herinneren, dat verstandelijke ontwikkeling alleen nooit een goeden predikant kan vormen; dat het hart evengoed zijn rechten heeft als het hoofd; dat de student nooit uit het oog mag verliezen, dat de dienst van het Woord een geestelijke dienst is.

Prof. Warfield heeft daarom voor zijn studenten die „geestelijke opvoeding“ uit-een gezet en de middelen aan de hand gedaan, die daarbij dienst kunnen doen. Niet alsof hij daarom de verstandelijke ontwikkeling gering zou achten. Integendeel, hij verklaart zich geheel eenstemmig met Dr. Dureya, die zeide, „dat de vraag of beschaving en geleerdheid de predikers niet ongeschikt maken voor de prediking van het Evangelie aan gewone mannen en vrouwen alleen door domheid werd ingegeven en daarom geen antwoord waard is.“ Hij weigert daarom beslissen mee te gaan met hen, die klagen over de vele leerdeheid, die van de predikers in onze dagen gevraagd wordt. Waar Christus bepaald heeft, dat zijn Koninkrijk door de prediking des Woords zou worden uitgebreid, daar heeft Hij zelf voor deze Dienaren des Woords den eisch gesteld van een verstandelijke ontwikkeling, die geen goed Dienaar ontberen kan.

Maar wel geldt zijn klacht, dat de opleiding niet harmonisch genoeg is; dat het verstand alles, het hart schier niets krijgt; dat de behoefte aan een geestelijke opvoeding voor het ambt zoo zelden wordt gevoeld. Hoofd, hart en hand moeten gelijkijkelijk ontwikkeld worden. Eerst wanneer die drie saamgaan, is de dienaar des Woords voor zijn heerlijken arbeid wel toegerust en kan er zegen op zijn werk worden verwacht.

Voor die geestelijke opvoeding van het hart geeft Prof. Warfield dan aan zijn studenten een leidraad in handen, die zeker te breed is om in zijn geheel hier overgenomen te worden en die in bijzonderheden ook te veel voor Amerikaansche toestanden berekend is, om in ons land niet te kunnen doen, maar waarvan de hoofdtekken toch belangrijk genoeg zijn om ze aan onze lezers mee te deelen.

In de eerste plaats wijst Prof. Warfield er op, dat er ook voor de studenten geen andere weg is om *vroem* te worden dan voor ieder mensch. En die weg is om zich te voeden met het Brood des Levens, d. i. met Gods Woord. Daarom is het zoo noodig, dat de student met ijver gebruik make van de openbare genademiddelen, inzonderheid van de godsdienst-oefeningen, die aan het Seminarie zijn verbonden. Maar niet minder, dat hij heel zijn theologische studie in verband bringe met zijn eigen geestelijk leven. „Wat we dagelijks bestudeeren, zoo zegt hij, is dat niet Gods Woord, de geschiedenis van Gods leidingen met zijn volk, de groote waarheden, die Hij ons groopenbaard heeft voor de redding onzer zielen? En wanneer wij elken dag met deze onderwerpen ons bezig houden en ze overdenken, is het dan niet hetzelfde wat ieder Christen-mensch doet, wanneer hij voedsel zoekt voor zijn ziel? Het eenige onderscheid is, dat deze het nu en dan eens doet, bij tusschenpoelen en op wat meer eenvoudige wijze, terwijl het een voorrecht is, dat gij onafgebroken drie jaar lang u aan die studie geven moogt. Indien dan die omgang met de waarheid Gods, dien wij het voorrecht hebben te genieten, onze zielen niet heiligt, zouden wij dan daaruit niet moeten afleiden of dat Christus zich vergiste toen hij zeide: Heilig ons in de waarheid; Uw Woord is de waarheid, of wel dat onze harten zoo verhard zijn, dat ze niet langer in staat zijn de werking te ondergaan van een zoo machtige kracht als de waarheid van God zelf? Daarom wil hij, dat elk deel van hun arbeid door de studenten altoos zal opgevat worden als

een heilig werk. Een student moet niet een stuk gaan exegetiseren alleen om de letterlijke betekenis van een tekst te verstaan en de grammatische moeilijkheden te overwinnen; die tekst moet hem het Woord van God zijn, waaruit hij honger zuigt voor zijn eigen ziel. Wie de kerkhistorie bestudeert, heeft niet alleen getallen en namen te leeren, maar daarin te zoeken de openbaring, hoe God handelt met den mensch. En wat de dogmatiek aangaat, hij heeft daarin niet waarheden te zien, die goed zijn om door zijn logisch verstand ontleed te worden, maar de openbaring hoe God staat tegenover den zondigen mensch. Zoo opgevat, zal de studie der theologie een genademiddel blijken voor het eigen hart.

„Sommigen mogen zeggen, dat er theologen zijn, die de theologie meer liefhebben dan God. Maar laat dit nooit van u gezegd kunnen worden. Natuurlijk moet ge de theologie liefhebben; maar heb haar om geen andere reden lief dan omdat ze Theologie is, d. i. de kennis Gods, en het uw spijze en drank is God te kennen, Hem *waarsachtig* te kennen, Hem *geheel* te kennen voor zoover dit voor theologen mogelijk is.“

Naast deze publieke middelen wijst Prof. Warfield in de tweede plaats op den verborgen omgang met God. „Ware godsvrucht is een plant die het beste groeit in afzondering en de donkerheid van de binnenkamer; en we kunnen de bronnen van ons leven der godsvrucht niet bereiken tenzij wij binnen gaan in het heiligdom, waar de ziel gemeenlijk haar God ontmoet.“ Vandaar dat de oude doctoren reeds zeiden: lectio, meditatio, oratio, faciunt theologum. Lering van Gods Woord, gebed en overpeinzing vormen den theolog. Vooral valt hierbij de nadruk op het *gebed*. Alleen door gestadige oefening kan dit ontwikkeld worden; wie vaste tijden voor het gebed afzondert, kan alleen in de gebedsgenade groeien. Maar niet minder behoort ook de geestelijke meditatie weer in eere te komen. In onze drukken, voortgejaagden, overspannen tijd schiet er nauwelijks een oogenblik over om ons rustig neer te zetten tot godvruchtige overpeinzing. Daarom moet de student zich zelf gewennen aan vaste uren, waarop hij zich terugtrekt in zijn binnenkamer en daar Gods Woord leest en overpeinst, zich zelf onderzoekt en het Woord toepast op zijn eigen ziel. Zoo zal de student tegelijk thuis komen in de Schrift en het niet meer voorkomen, dat onze kandidaten voor den heiligen dienst zoo bitter weinig af weten van het Woord van God. „Ge vergist u, zoo roept Prof. Warfield zijn studenten toe, wanneer ge meent, dat iemand u uw Bijbel kan *leeren* in dien zin, waarin ge hem kennen moet. Evengoed zoudt ge kunnen verwachten, dat iemand anders uw voedsel voor u zou kunnen omzetten in bloed. Gij moet eerst voor u zelf de kostbaarheid van Gods Woord gesmaakt hebben, vóór gij het toe kunt passen voor de nooden van anderen. Gij moet den Bijbel in u opnemen en u eigen maken in dien dieperen zin, dat de woorden in uw hart gaan vastzitten, indien ge wilt dat de woorden als van zelf naar uw lippen zullen oprijzen, wanneer gij zelf of anderen er behoefte aan hebt. Lees, bestudeer, bepeins uw Bijbel; neem daarvoor tijd, veel tijd; geef uw inspanning, uw kracht, u zelf daaraan, totdat de Bijbel in u is. Dan zal de Bijbel van zelf in u opwellen en uit u spreken in elk oogenblik dat ge hem noodig hebt.“

En eindelijk in de laatste plaats wijst Prof. Warfield er zijn studenten op, dat ze zich ook moeten toelagen op het lezen van practische werken over de godzaligheid. Hier vooral komt het aan op een goede keuze en een juiste onderscheiding. Prof. Warfield wijst er daarom op, hoe die stichtelijke lectuur vooral te danken is aan vier groote bewegingen: de mystieke, die alle eeuwen der kerk doorgaat en haar kenmerk vindt in de *aanhijding*, de puriteinsche, die zich onderscheidt door een sterken aanhang tot *persoonlijke heiligheid*; de evangelische beweging uit het laatste der 18e eeuw en het begin der 19e met haar evangelischen ijver en bezieling, en het Engelsche Revival uit het laatste der 18e eeuw met haar kerkelijken bijmaak. Uit den rijken schat, dien deze bewegingen hebben opgeleverd, noemt Prof. Warfield een twaalftal boeken: de Confessiones van Augustinus, de Imitatio Christi van Thomas à Kempis, Bunyan's Christen reize, S. Rutherford's brieven, Newton's Cardiphonia e.a. die de student bij de hand behoort te hebben en geregeld te bestudeeren. Daarbij komen dan Christelijke liederen en gebeden en vooral de levensbeschrijvingen van uitnemende mannen Gods. Voorts preken, de belijdenisschriften der Gereformeerde kerk, die de Bijbel uitgezonderd, meer voedsel bieden voor het geestelijk leven dan eenig ander boek, en ten slotte Christelijke romans zoals de Erigenaam van Redcliffe en de Geschiedenis van de familie Schoenberg-Cotta, waarin het geestelijk leven onder het kleed der fictie wordt voorgesteld.

Natuurlijk kan dit kort resumé slechts een onvolledigen indruk geven van den rijken inhoud dezer rede. Maar wij zijn Prof. Warfield dankbaar, dat hij zoo ernstig op dit gebrek in de opleiding onzer predikanten wees, en op zoo nitnemende wijze de middelen aangaf om dit gebrek te verhelpen.

Het dorre intellectualisme is het groote gevaar, dat telkens in onze Gereformeerde Kerken dreigt binnen te dringen. Niet het minst is daaraan schuld, dat aan de opleidingscholen het verstand wel ontwikkeld wordt, maar het geestelijk leven niet. Als de student dan straks geroepen wordt de gemeente te leiden, is het hoofd vol geleerdheid, maar het hart is koud en verstaat niet wat er omgaat en leeft bij Gods volk. Daarom kan er niet nadruk genoeg op gelegd worden, dat wie zich voorbereidt voor het ambt van Herder en Leeraar,

reeds in zijn studietijd zich op deze geestelijke ontwikkeling heeft toe te leggen.

Niet alsof geestelijke genade ooit door studie kan verkregen worden. Maar omdat God om die genade wil gebeden zijn en ze alleen in den weg der door God geschonken middelen kan verkregen en ontwikkeld worden.

De oorsprong der religie.

De inaugurele rede, waarmede Prof. Vischer te Utrecht zou optreden, werd niet zonder spanning verwacht.

Na al wat over de benoeming van dezen Calvinist aan Utrecht's hoogeschool in de pers geschreven was, moest het in menig opzicht niet gemakkelijk wezen voor dezen jeugdigen hoogleeraar, om zijn eerste woord te spreken.

Des te meer stemt het tot dankbaarheid, dat Prof. Vischer zich geen oogenblik verleiden liet om water in den wijn te doen, maar terstond optrad met een rede, waarin kleur bekend werd.

De keuze van het onderwerp was daarbij zeer gelukkig. Over den oorsprong der religie gaat op het gebied der religiewetenschap de strijd. En niettegenstaande de tijd van voorbereiding voor de hem opgedragen vakken kort was, heeft Prof. Vischer in deze oratie getoond, zich snel te hebben ingewerkt in de betrokken literatuur, de verschillende scholen juist tot haar principieel uitgangspunt te hebben teruggebracht, en zijn critiek op deze stelsels, die de religie buiten God om uit den mensch trachten te verklaren, is wel geslaagd.

Van meer belang is echter nog, dat Prof. Vischer zoo onomwonden en beslist mogelijk zijn eigen standpunt heeft uiteenzet. De oorsprong van alle religie zoekt hij in de zelfopenbaring Gods.

De groote onderstelling aller religie is God, die gekend wordt, omdat Hij zich openbaart. En wie zonder haar den oorsprong der religie wil verklaren, voor dien valt zij weg. In dat ééne is alles gegeven. Want als God zich openbaart aan de ziel, dan staat Hij voor haar in zijne absoluteit, als de Oneindige, die de grond is van al het eindige. En al het eindige wordt aanschouwd als Hem alleen toekomend. Hier hebben wij juist hetgeen ons als het wezen der religie aangewezen werd. De zich openbarende God is de Urquelle der religie.

En niet minder beslist spreekt hij uit, dat de Christelijke religie niet relatief, maar absoluut van alle andere religies onderscheiden is.

Zoo treedt de Christelijke religie dus op als de absolute. Zij kent slechts éene ontwikkeling, die aanvult met dieper doordringen in eigen levensbeginsel. En de ervaring leert, dat waar dit wordt prijsgegeven, de mensch een equivalent zoekt in stofvergoding, in Buddha en Islam.

De twee grondwalingen van het ethisch pantheïsme zijn daarmee afgesneden en het „positief Christelijk beginsel, dat vertolking vindt op elke bladzijde der Heilige Schrift en belichaamd wordt in de belijdenis der absolute Souvereiniteit Gods“, is daarmee beleden.

Natuurlijk gedooide het bestek eener rede niet, al de hiernede samenhangende vragen au fond te behandelen; ook kan eerst van jarenlange studie de vrucht zijn een afdoend wetenschappelijk betoog, waardoor het recht der Christelijke belijdenis omtrent den oorsprong der religie tegenover de Religions-geschiedtische school gemaakteer wordt.

Maar Prof. Vischer heeft door deze eerste proeve de verwachting van degenen, die met blijdschap zijn benoeming vernamen, niet beschaamd. En degenen, die, zoals hij zelf het wel wat ondeugend opmerkte, „magnam ejus stultitiae laudem“ bezogen hebben, zullen na deze oratie eropen moeten, dat uit de wijze, waarop hij deze critiek beantwoordde, nobeler zin spreekt dan uit de verguising, die hem ten deel viel.

Unierede.

Ds. A. L. Roys, Gereformerd predikant te Montfoort, klaagt bij ons, dat de spreker voor de Unie, die in het kerkgebouw der Hervormde kerk te Montfoort optrad namens het bestuur van de School met den Bijbel, aan de Unierede geheel het karakter gaf van een gewone godsdienst-oefening en zelfs met het geven van den regen zijn toespraak sloot. De leden der Gereformeerde kerk, die van harte de School met den Bijbel steunen, zijn daardoor geërgerd geworden. Zij willen gaarne blijk geven van hun warme sympathie voor de Christelijke school, maar kunnen dit niet doen, wanneer zulk een „Unierede“ het karakter krijgt van een gewone godsdienst-oefening in de Nederlandsch Hervormde kerk. Dan worden zij buitengesloten.

Die klacht is, dunkt ons, gerechtvaardigd. Een spreker, die optreedt namens de Unie, verricht geen ambtelijk werk, staat daar niet in zijn kwaliteit van predikant, en mist dus het recht om den zegen uit te deelen.

Doet hij dit toch, dan verwart hij kerk en school, wil van een Unierede een gewone bediening des Woords maken en dwingt daarmee degenen, die niet tot zijn kerk behooren, om thuis te blijven.

Het zou daarom zeer te betreuen zijn, wanneer de sprekers door de Unie uitgenoodigd, dit verkeerde voorbeeld volgden. De Unie staat buiten den kerkelijken partijstrijd. Ze kent geen ander doel dan liefde voor de school met den Bijbel aan te kweeken. En degenen, die uit haar naam optreden, hebben dus alles te vermijden, wat den kerkelijken strijd op schoolgebied zou kunnen overbrengen.

Dat het hier niet een lapsus linguae gold of een onjuiste opvatting van de zegenbede,

maar bepaald om de samenking te stempverklaring van.

En zelfs onze kerk zullen ons dering, niet do het bestuur e beled en wa kerken worden van een bedien kan en niet de

De ongenoe die het zoo s bij wie het gr teit berustte, n Kerk behoeft lijk niet ween lijerrecht in st en instructies juist omgekeer teuren, Curat Theologie lid moeten zijn.

De onjuiste voor al te tast Maar in pla over dit ondoe rable te doen uitvluchten zijn nog aan De misleidt. De eerste u bepaling niet i de reglementen zij elk oogenbl geen genoegz het ook in de. Natuurlijk d zake. Het deba gen voor de staanden tosta thans, onder d de mannen va landsch Hervoo dat zeggen pr En even wei te beteekeken, Vrije Universit en curatoren, eeniging voor aan geen kerk, aan geen Gere den zijn. De die voor het l toch volgens d persoonlijk ins standpunt der erkenning, dat dit doet.

Zonderlingere gehouden. Also vereeniging en kenen, zonder statuten eens te Maar dit nog alsof het gezat berustte bij de voor Hooger O De vereenigt statuten noch o teiten, noch ove slag van de prof voor de exame zeggen. De bestuursh versiteit berust En de zorg v langen is uitstul Zoo toont o nuttelos het is Er zijn gee niet willen zien Niettegensta reeds jaren lan met de Gerefor deze een belar theologische fat Niettegensta eigener bewegi en bepaalde, c curatoren lede moeten zijn.

Niettegensta theologie aan Prof. Bavinck rale Synode t hen ingediend, de Gereformee teit nog veel voorstel, dat e dankbaar aanv Niettegensta matig de onwa alsof de Vrije hand met de wil, ja vijandig Wie door v vraagt niet c maar alleen of wonden.

Voor Ke Ingekomen bij lijken dank ont te Arkel f 250 postzegels f 0,50, Ingekomen b door den hee wijk f 250. Dringend bev scholen aan.

Koolwijk. In het Diaa Prof. Biestervel der tafelen' toe riet op de be daarom de Dia roddien van recht wijst hij bedoeld is.